

КИТАЙСЬКА ЕТНО-КУЛЬТУРНА СИМВОЛІКА У РОМАНІ "ДОБРА ЗЕМЛЯ" ПЕРЛ БАК

Статтю присвячено вивченню системи символів у романі американської письменниці Перл Бак "Добра земля". У дослідженні застосовано лінгвокультурологічний підхід. Досліджено вплив символів на транскультурне значення твору. Проаналізовано способи вербалізації китайської символіки та її специфіки в англomовному тексті. Символи досліджено з точки зору різних типологій. Статистичний аналіз типів символів по семантичній ознаці та інтерпретаційний аналіз ключових символів роману підтвердили їхню важливу роль у культурно значимих текстах.

Ключові слова: *етно-культурна символіка, китайський символ, смислотворчий символ, наскрізний символ, транскультурний, архетипний.*

Постановка проблеми. Вивчення символу як найбільш складного компонента семіосфери є однією із найскладніших проблем у сучасній гуманітарній науці. Культура загалом як інтеграційний і цілісний феномен вимагає вивчення символу як явища цілісного, хоча водночас суперечливого; як повноцінного інструменту взаємовідносин суб'єктів та об'єктів культурного та мовного простору. Вивчення символіки художніх творів, які створені на перетині різних культур, є проблемою актуальною для сучасної лінгвістики, яка прагне аналізувати процеси глобалізації. Оскільки дослідження символу носить міждисциплінарний характер, лінгвокультурологічний підхід видається найбільш релевантним для аналізу символічної структури роману Перл Бак "Добра земля".

Метою даної статті є спроба аналізу системи символів, що несуть етно-культурне забарвлення, та їхнє функціонування в тексті роману "Добра земля". Важливим **завданням** є висвітлення ролі, яку відіграє символіка твору для об'єктивної передачі китайської культурної специфіки в англomовному дискурсі. **Об'єктом даного дослідження** є символіка роману Перл Бак "Добра земля".

Виклад основного матеріалу. У 1938 році Нобелівську премію з літератури вперше отримала жінка-американка Перл Бак за "багатий і справді епічний опис життя селян у Китаї й за її біографічні шедеври" [1: 208]. Перл Бак вразила світ новизною тематики – майстерним зображенням екзотичного Китаю. Проте справжнім досягненням та новаторством виявився підхід авторки до того кола питань, які вона піднімала у своїх романах, а також повістях, оповіданнях та лекціях. Хоча американське літературне середовище, переважно чоловіче та антагоністичне, сприйняло її вороже, сильний голос Перл Бак звучав проти зростаючої в той період міжнародної ворожості та тоталітаризму.

Творчість цієї визначної письменниці ще недостатньо вивчена, оскільки саме транскультурній специфіці художніх робіт Перл Бак приділялася невідповідна увага. Унікальність прози цієї авторки полягає у тому, що представлення китайської культури американському суспільству в її творах позбавлене будь-якої упередженості. Своєю творчістю Перл Бак виступала за расову толерантність, і це, враховуючи тему Китаю, виявилось несподіваним для даного періоду в літературі США, та й Європи також. Цей факт піднімає основні романи Перл Бак, і особливо "Добру землю", до рівня найкращих зразків літератури, які існують в позачасовому континуумі.

Для американки Перл Бак Китай залишався рідним все життя, оскільки перші 40 років життя вона формувалася саме там, виростаючи у місіонерській сім'ї, вбираючи китайський світогляд та мову як свою. Очевидно, саме бікультурне та білінгвальне виховання дало П. Бак змогу відчувати і описати Китай краще за будь-якого американця, при цьому вона промовляла зрозумілими для західного читача словами. Вона не лише відкрила незнаний американцю світ, але й підхід, що проповідував рівність різних культур, виявився значним проривом у розвитку західного суспільства.

Серед найбільш відомих творів Перл Бак є трилогія "Дім землі", куди увійшли романи "Добра земля", "Сини", "Поділ дому". Найпопулярнішим є "Добра земля" (1931), за яку письменницю удостоїли Пуліцерівської премії у 1932 році, хоча і два наступні романи трилогії отримали високі оцінки від критиків і прихильність читача.

Дослідник символів Ю. Лотман вважає, що символ виступає як механізм пам'яті культури, як послання інших культурних епох та інших культур [2: 191]. Діахронічність є важливою рисою символу, оскільки він не належить якомусь синхронному культурному прошарку, а є одним із найстійкіших елементів культурного континууму [2]. Діахронічність символу можна розглядати як важливий механізм пам'яті культури, який дозволяє переносити тексти, сюжетні схеми та інші семіотичні утворення з одного пласта культури в інший. Термін "символ" у цьому другому значенні і є об'єктом нашої уваги.

А. Вежбіцька, стверджує, що дослідження лексики як представника культурних цінностей є виключно важливим. Дослідниця говорить про ключові слова, які розкривають найбільш значимі концепти конкретної культури [3].

Мірча Еліаде, досліджуючи релігійний символізм, стверджує, що символ є одним із найважливіших ключів осмислення культури, одним з основних джерел знання про людину взагалі [4].

Д. Расмусен, проте, застерігає про проблеми при інтерпретації символіки, яка належить іншій культурі, що можуть призвести до неправильного прочитання символів [5: 3]. Науковець також вказує на проблему верифікації при інтерпретації символів, і підкреслює в даному випадку важливість антропологічного фактору.

Отож, теоретичні висновки Ю. Лотмана, Д. Расмусена, а також А. Вежбіцької, М. Еліаде доводять, що символ є не лише лінгвістичним, а й культурологічним феноменом. Відповідно, лінгвокультурологічний підхід взятий за основу у даному дослідженні.

"Добра земля" – найвагоміший твір з усіх "китайських" романів Перл Бак. Це книга новаторська, революційна і водночас близька і зрозуміла. Дія відбувається в Китаї, у сільській місцевості провінції Аньхой. Роман описує життя китайського селянина Ванг Люнга, від дня його одруження аж до смерті. Ідентичність та мотиви дій головного героя сформовані його відношенням до землі. Хоча земля, якою з покоління в покоління володіють Люнга, пісна та невблаганна, хоча вона вимагає беззастанної виснажливої праці, проте ця земля символізує для Ванг Люнга єдину опору в хисткому світі. Одружившись з О-лан, яка була рабинею в заможному домі сім'ї Хванг, Ванг Люнг своєю каторжною працею досягає відносного добробуту. О-лан народжує двох синів (а сини, як вважається, приносять велике щастя) і селянин навіть зумів на важко зароблені срібняки купити трохи землі у сім'ї Хванг. Проте приходять страшні дні посухи і смертоносного голоду, діти Ванг Люнга опухають, а новонароджена дівчинка помирає. Врятуватися вони можуть лише, подавшись на південь, до міста Нанкінг, де О-лан вчить дітей жебрати, а Ванг Люнг за кілька пенні на день важко працює рікшею. На вулицях міста він вперше чує дивне нове слово – революція. Під час повстання О-лан і Ванг Люнг у юрбі розгніваних бідняків заходять у масток багатія і налякавши його, бере гроші, а його жінка, згадуючи типові сховки з часів свого рабства в багатому домі Хванг, знаходить у стіні коштовне каміння. Такий сліпий випадок рятує сім'ю від голоду та дає змогу Ванг Люнгу врешті повернутися до омріяної землі. Оповідь сягає своєї символічної кульмінації, коли Ванг Люнг купує у сім'ї Хванг, яка перебуває в цілковитому занепаді, всю землю і дім, і переїжджає туди зі своїми синами і внуками. Остання частина роману – це хроніка природних нещастя і політичного хаосу, і проблем в особистому житті героя (після того як він бере додому Лотос, дівчину легкої поведінки). І хоча Ванг Люнг переборює всі ці нещастя, остання сцена є пророцтвом майбутньої трагедії, тому що його сини не поділяють батькової відданості землі.

Загалом, Перл Бак створила панорамну, об'ємну картину Китаю протягом трьох поколінь, передала культурну, світоглядну особливість сприйняття реальності китайцями, на відміну від інших авторів, що писали про Китай англійською, які, за висловлюванням знаного літературного критика М. Коулі, видавалися "туристами, що висипали на берег з навколосвітнього круїзного лайнера" [1: 179].

Художній світ, вибудований Перл Бак у трилогії, адекватно відтворює китайський культурний простір, поміж іншим, завдяки такому елементу, як китайська символіка. В даній статті виходимо з визначення символу Ю. М. Лотмана: символ є текст "пов'язаний з ідеєю деякого змісту, який, у свою чергу, служить планом вираження для іншого, як правило, культурно більш цінного, змісту" [2: 147]. Поділяємо також думку В. В. Колесова [6: 36], який підкреслює наявність в структурі лінгвокультурного концепту символічної складової. Можемо припустити, що символічна інформація, яка реалізується в відповідному контексті, і є тим символічним компонентом.

У статті верифікація китайських етно-культурних символів проводилась за словником В. Еберхарда "Словник китайських символів" [7] та за книгою Г. Моргана "Китайські символи та вірування" [8].

Виявлені у романі символи розподілено на такі основні типи:

1. архетипні символи;
2. культурно-стереотипні;
3. суб'єктивно-авторські.

По семантичній ознаці виділено наступні види:

1. символи природи:
 - а) нежива природа;
 - б) погодні явища;
 - в) рослини;
 - г) тварини;
2. символи людини:
 - а) частини тіла;
 - б) предмети побуту;
 - в) їжа;
3. символи кольорів.

По ролі символів в художньому тексті доцільно вирізняти смислотворчі символи, наскрізні символи та ситуативні символи.

Близькість до землі та залежність від природи головних дійових осіб роману "Добра земля" зумовлює частотну перевагу у тексті саме символів природи. У тексті твору виділено 59 символічно вжитих назв неживої природи (земля, місяць, сонце), 21 – погодних явищ (вітер, дощ, повінь, посуха, туман, зима), 43 ситуації використання символіки тварин (лев, пантера, тигр, дракон, мавпа, віл, собака, ласка, кіт, яструб, миша, щур, змія, сарана, бджола) та 36 – рослин (квітів, таких як лотос, мигдалевий цвіт, айвовий цвіт, гранат, лілія, касія, цвіт груші, та дерев, таких як бамбук, дуб, сосна, а також диня, колочки).

Символи людини – це, передусім, символи самої людини як істоти фізичної, таких символічних вживань нараховано 10 (ноги / ступні, очі, кров, жінка, внук). Також численна група символів представлена назвами предметів побуту – 69 місць вживання (дім, вогнище, божки, кам'яні леви, ладан, коштовності, перли, нефрит, позолота, срібло, кинджал, рисова миска, ворота, одяг, папір). До символів їжі відносимо 13 символічних виразів (рис, сухі боби, м'ясо, риба, чай, вино).

Останню виділену групу становлять символи кольорів – 10 (червоний, білий, чорний, синій, колір попелу, жовтий).

Певні символи виступають в художньому творі конденсаторами смислів. У процесі декодування реципієнт сам творить смисли, прочитуючи підтекст і розкриваючи ідею твору у повноті. Такі символи, за М. В. Добриніною, вважаємо смислотворчими [9].

Безперечно, найвагомішим смислотворчим символом є символ "земля" ("earth").

Заголовок роману "The Good Earth" виступає першим основним актуалізатором символу "earth" у тексті. Задається категорія модальності через емоційно-оцінне слово "good", за значенням максимально узагальнене, що налаштовує читача на певне розгортання тексту [10: 95]. У романі проходить нарощення смислового поля символу, але не спостерігаємо семантичної трансформації.

Проте назва трилогії "Дім землі" є складнішим, більш ємким заголовком, що передбачає виростання символу "earth" з рамок першого роману, який є, безсумнівно, ключовим смислотворчим символом трилогії Перл Бак.

В рамках даного дослідження виникає запитання, чи смислотворчий символ "earth" належить китайській чи англо-американській лінгвокультурі. Даний твір не є перекладом з китайської на англійську, а створений англійською, тож символічна структура орієнтована на носія західної англосовітської культури. Через архетипний символ "earth" у романі розгортається канва китайських етнокультурних символів. Смислотворчий символ "earth" сформований зв'язками всередині твору відмінний від західного символу "земля", але певними смислами також не співпадає з китайським символом землі, тому можемо говорити про творення специфічного авторського символу на основі архетипного та культурно-стереотипного.

Символ фіксує глибинні процеси життя народу, а зміни соціальної структури тягнуть за собою зміни в символічній сфері [11: 94]. Також, символ землі в трилогії трансформується, розвивається, таким чином відображаючи зміни у китайській свідомості та суспільстві. У романі "Добра земля" символ землі домінуючий і визначальний для всієї символічної структури твору. Проте в наступних романах трилогії символ землі втрачає свою силу і центральне місце у символічній структурі. Зсув акцентів у структурі символів романів вказує на зміну у ментальності народу, яка мала місце із зміною поколінь, і яка одночасно була причиною і наслідком глобальних процесів у китайському суспільстві.

Назва трилогії "House of Earth" є складнішим, більш ємким заголовком, що передбачає виростання символу "earth" з рамок першого роману.

Спробуємо розглянути способи вербалізації символу. У символічній ситуації "earth" вжито 34 рази. Окрім того, до символу "earth" відносяться "land", "field" та "soil", які несуть таке ж символічне навантаження, при цьому "land" знаходимо у 27, а "field" у 15, а "soil" – у 8 символічних ситуаціях.

Китайці сприймають небо і землю як породжуючу пару, а вираз "небо і земля" означає "увесь світ". Як мовиться у древніх китайських текстах, земля породжує, а небеса покривають" [7: 89]. Саме породжуюча функція землі і лежить в основі символу "земля" в романі П. Бак. "Each had his turn on this earth. They worked on, moving together – together – producing the fruit of this earth... When the sun had set he straightened his back slowly and looked at the woman. Her face was wet and streaked with the earth. She was as brown as the very soil itself. ... She smoothed the last furrow slowly. Then in her usual plain way she said, straight out, "I am with child". ... His heart swelled and stopped. ... Well, it was their turn at this earth!" [12: 30]. Земля асоціюється в китайців із жіночим началом "їн", то ж символічно що молода дружина повідомляє про свою вагітність Ванг Ляунгу на полі, в кінці важкого робочого дня, і О-лан "коричнева як сама земля", і дана ситуація є моментом підсилення символу землі як породжуючої матері. Це порівняння знаходимо і стосовно матері й дитини, символічна постать годуючої матері набуває нового відтінку при порівнянні з землею: "The woman and the child were as brown as the soil and they sat there as figures made of earth. There was the dust of the fields upon the woman's hair and upon the child's soft black head" [12: 41].

Доречно також розібрати кольористику символу землі в романі. Природньо, що Перл Бак як англосовітський автор означає землю коричневим кольором, проте в Китаї саме жовтий символізує землю. Жовтий є надзвичайно позитивним символом для китайців – символом успіху та розвитку та, в певний

період, імператорської влади. Також жовтий є яскравим символом землі. В даному контексті цікавим видається той факт, що в китайській мові немає власного слова "коричневий". Китайське слово "huáng" зазвичай перекладається як "жовтий", проте в певних контекстах означає "коричневий". Спробуємо припустити, що транскультурне перенесення образу жовтої китайської землі у картину англomовного твору надало їй прийнятного для західного читача коричневого забарвлення.

Для Ванг Люнга земля є всім – і початком, і кінцем: "This **earth** which formed their home and fed their bodies and made their gods... Some time, in some age, bodies of men and women had been buried there, houses had stood there, had fallen and had gone back into the **earth**" [12: 29].

Усвідомлюючи значимість землі як джерела всякого життя, головний герой прагне володіти землею, здобування доброї землі стає метою його життя: "Then Wang Lung cried out suddenly, "If I had the gold and the silver and the jewels, I would buy land with it, good land, and I would bring forth harvests from the land!" [12: 124]. І протягом всього життя найбільшою, єдиною цінністю для Люнга є земля яка дає життя. В страшні часи посухи, коли його сім'я опиняється на межі голодної смерті, своїм виснаженим дітям Ванг Люнг дає ґрунту зі свого поля: "This **earth** they had been eating in water for some days – goddess of mercy **earth**, it was called, because it had some slight nutritious quality in it" [12: 52]. Навіть за такого розпачливого становища й чути не хоче про продаж землі, коли до нього в дім приходять покупець: "I shall never sell the land! Bit by bit I will dig up the fields and feed the **earth** itself to the children and when they die I will bury them in the **land**, and I and my wife and my old father, even he, we will die on the **land** that has given us birth!" [12: 87].

Як селянин, Ванг Люнг не мислить себе без землі, лише думка про землю яка є в нього, дає йому снаги пережити голод і поневір'яння у чужому місті: "Hidden in his heart was the knowledge of the possession of his land, the good wheat land of his fathers, and the strip of rich rice land which he had bought from the great house" [12: 124].

До землі не змінюється відношення героя – для нього це початок і кінець всього: "And he stared at the bit of earth where he was to lie and he saw himself in it and back in his own land forever. ... "My son, I have chosen my place in the **earth**" [12: 357].

Мусимо зауважити, що символ "земля" є загальнолюдським архетипним символом, а поклоніння матері-землі є споконвічним віруванням різних народів. Проте архетипи на ґрунті різних національних культур модифікуються, і представляють не лише цінності спільні для всього людства, але й віддзеркалюють духовну реальність конкретного народу. В романі "Добра земля" символ землі поглиблюється, набуває ознак символу саме китайського, і взаємодіючи з іншими елементами символічної структури тексту стає символом смислотворчим.

Пов'язаним зі символом "**earth**" є символ "**house**". Першу половину життя Ванг Люнг проводить у бідній маленькій хатинці зробленій просто із землі: "The kitchen was made of earthen bricks, as the house was, great squares of **earth** dug from their own fields Out of their own **earth** has his grandfather in his youth fashioned also oven" [12: 2]. "O-lan in the **house** was not idle. She ... took **earth** from the fields and mixed it with water and mended the walls of the house, and she built again the oven..." [12: 145]. Земля дала селянину все – і навіть житло. У кінці роману маленька хатина, в якій жила спочатку сім'я Ванга Люнга, означається як "earthen": "Sometimes he took a servant and his bed and he slept again in the old **earthen house** and in the old bed where he had begotten children and where O-lan had died" [12: 356]. Символ "**house**" є елементом приядерної зони символу-концепту "**earth**", і в тексті відіграє роль наскрізного символу.

Символ "**House of Hwang**", "**great house**" відносимо до периферійної зони символу-концепту "**earth**", проте у романі він відіграє смислотворчу роль. "Великий дім Хванг" символізує багатство та достаток, деградацію та занепад протягом роману. Це символ падіння моралі і втрати цінностей через надмірне захоплення багатством. Як місце, де живе залежна від опіуму Стара Пані, розпусний Старий Пан, де молоді пани знушаються з рабів, цей дім стає символом втрати зв'язку зі землею та егоїстичної самозакоханості. Символ "**House of Hwang**" формується в опозиції до символу "**House of Wang**". Дім сім'ї Хванг розташований у місті, а Вангова хатина – за міською стіною, посеред поля. Сім'я Хванг володіє родючими полями, тоді як Ванги мають невеличке поле пісної землі, яке дозволяє не померти з голоду. Тоді як хатина Ванг Люнга зведена із земляних блоків і дуже бідна інтер'єром, дім Хвангів є прекрасним багатим маєтком: "He stood at the gate for a long time, looking at it. It was closed fast, two great wooden gates, painted black and bound and studded with iron, closed upon each other. Two lions made of stone stood on guard, one at either side" [12: 11]. На початку роману дім Хванг є предметом захоплення та подивування для головного героя, його господарі викликають страх та благоговіння: "The Old Mistress looked at him out of small, sharp, black eyes, as sunken and sharp as a monkey's eyes... The skin of her hand that held the pipe's end was stretched over her little bones as smooth and as yellow as the gilt upon the idol. Wang Lung fell to his knees..." [12: 16].

Та згодом за величчю він зауважує моральний занепад, жорстокість та нівелювання справжніх цінностей, якою протягом життя для Ванг Люнга залишається земля. Це невідворотно тягне за собою зубожіння великої сім'ї, яка втратил зв'язок зі землею: "Sell their land!" repeated Wang Lung, convinced. "Then indeed are they growing poor. Land is one's flesh and blood!" He pondered for a while and suddenly a

thought came to him... "What have I not thought of!" he cried, turning to the woman. "We will buy the land!" [12: 52]. З цього починається здійснення мрії Ванг Люнга – володіння землею. "This piece of land which Wang Lung now owned was a thing which greatly changed his life.... And so this parcel of land became to Wang Lung a sign and a symbol" [12: 56]. Перетворюючись роботою власних рук на заможного селянина, він скуповує все більше землі у сім'ї Хванг, а згодом і маєток зубожілих панів. Переїзд Вангів у великий дім Хвангів символізує зміну, яка наступає у свідомості молодого покоління - сини Ванг Люнга виростають людьми, що зневажають землю і працю на ній.

Найбільшим щастям для кожного китайця є мати сина, так було і є по сьогоднішній день. До символіки **"sons"** відносимо також символ **"grandsons"**, як символ продовження роду, свідчення добробуту родини. Символ **"son"** є культурно-стереотипним образом: до сьогодні, попри законодавство, що утверджує рівність статей, у китайських родинах сина цінують більше ніж доньку [7: 270].

Цей символ вважаємо смислотворчим компонентом твору. Проходячи через весь роман, він, поруч із символом «earth», реалізує ідею твору і задум письменника. Він тісно вплетений у архітектоніку твору. Від перших сторінок твору прослідковуємо творення смислів у сфері цього символа: "It was Wang Lung's marriage day.... Now the **grandsons** were coming, **grandsons** upon **grandsons**!" [12: 3]. Символ **"son"** символізує в романі майбутнє процвітання Ванг Люнга, кожне народження сина – добра прикмета, знак прихильності небес: " 'Is it a man?' he cried importunately, forgetting the woman. The thin cry burst out again, wiry, insistent. 'Is it a man?' he cried again, 'tell me at least this – is it a man?' And the voice of the woman answered as faintly as an echo, 'A man!' " [12: 37]. При народженні другого сина Ванг Люнг впевнений у своїй щасливій долі: "Wang Lung looked at his second son and then went back to the middle room well content. Another son, and another and another each year... Sons every year; the house was full of good fortune..." [12: 57]. В контексті даного роману, в образному змалюванні життєвого шляху протагоніста, смисли символів **"earth"** та **"sons"** переплітаються постійно. Проте **"earth"** залишається єдиним незмінним в оціночному плані образом, бо ж земля завжди добра – **"the good earth"**. Проте **"sons"** символ не настільки однозначний. У кінці роману сини зраджують батька і його любов до землі. Перед самою смертю, у поважному віці, випадково почувши про наміри своїх дорослих вчених синів продати землю, в передчутті лиха Ванг Люнг вигукує у сльозах: "Now, evil, idle **sons** – sell the **land**! ... If you sell the **land**, it is the end!" [12: 360].

Символ **"sons"** функціонує за рамками одного роману, він стає основою символічної побудови наступних двох романів трилогії "Дім Землі". Тож в романі, і ширше в трилогії, символ **"sons"** набуває також додаткового значення – зміни поколінь, зміни цінностей, символ нового.

Виділяємо також етно-специфічний китайський символ **"gods of earth"**, чи **"earth gods"**. Даний символ є наскрізним, тобто таким, що функціонує у творі загалом, проте не формує ідеї та смисли роману. У китайському фольклорі це одні з найпоширеніших божеств, яким поклонялися найбільше в сільських місцевостях. Божество землі Tu Di Gong та його дружина Tu Di Po сидять в алтарі невеличких сільських храмів, і хоча вони не всемогутні, люди просять їх про багатства та урожай, про відвернення посух та повеней. Протагоніст звертається до своїх богів у ключові моменти життя: "Together this man and this woman stood before **the gods of their fields**. The woman watched the ends of the incense redden and turn grey ... she felt that the incense belonged to them both; it was a moment of marriage" [12: 21].

Даний символ культурно-релігійний, відкриває читачеві погляд на відношення селян в Китаї до своїх богів, як це бачить автор. Цей символ кардинально змінюється з розвитком сюжету. В часи посухи й голоду у богів землі не просять допомоги, а протагоніст зневажає їх у безсилому розпачі: "Once he walked, dragging one foot after another in his famished weakness, to the temple of the earth, and deliberately he spat upon the face of the small, imperturbable **god** who sat there with his **goddess**" [12: 76]. Зрештою, в другій частині роману вже успішний і заможний Ванг Люнг вважає, що боги землі йому більше не потрібні: "Now he was careless, having become prosperous and in no need of gods, so that he scarcely saw them" [12: 245]. У даосизмі поклоніння богу землі розвинулося з обоження землі. Цей підхід розвиває і Перл Бак у зображенні бога землі в романі.

Ще один культурно-стереотипний символ **"ox"** тісно пов'язаний із символом **"earth"**.

В китайській картині світу землі, серед іншого, приписують як домашню тварину саме вола. Для китайців віл – тварина-помічник, що тягне плуг, і навіть сьогодні багато китайців відмовляються споживати говядину, вважаючи аморальним вбивати та поїдати істоту, яка допомагає їм з урожаєм [7: 222]. Перед важким вибором поставив головного героя голод: "There came a day when there was no rice left and the old man said, "We will eat the **ox**, next. " Then Wang Lung cried out, for it was to him as though one said, "We will eat a man next." [12: 72].

Землі в китайській міфології приписувався жовтий колір, а для "жовтого вола" зводили навіть спеціальні храми, і цей культ притаманний саме китайській народній традиції, не пов'язаний з буддизмом: "Upon this ox he had set his heart because of his sturdy pulling of the soil and because of its smooth yellow coat and its full dark eye" [12: 142]. Віл – символ весни, оскільки саме весною розпочинається обробляння землі. Придбавши навесні вола, повернувшись до своєї землі, Ванг Люнг

щасливий, бо робота на землі – все для нього: "With this ox he could plough his fields and cultivate them and with this ox tied to his mill he could grind the grain" [12: 142].

Віл повсюдно є позитивним символом, символом сили, терпіння, важкої праці [8]. В цьому романі, написаному на перетині двох культур, наскрізний символ "ох" однозначно вірно інтерпретується реципієнтом, в той же час несе певні китайські етно-культурні смисли.

"Rice" виступає культурно-стереотипним наскрізним символом. Для китайців рис – основна їжа, своїм символічним значенням відповідає зерну та хлібу у західній культурі. В романі рисова юшка, яку роздають в південному місті, – порятунок від голоду: "There was the good white rice bubbling and boiling, and clouds of fragrant steam rose up. Now when the people smelled this fragrance of rice it was the sweetest in the world to their nostrils" [12: 98].

З багатьох значень цього символу в тексті яскраво уявляються смисли щастя і достатку, співвідносні з нашим уявленням про хліб: "And the two young persons went up and bowed to her and she patted the bed and said, "Sit here and drink the wine and eat the rice of your marriage, for I would see it all and this will be your bed of marriage ..." [12: 266].

Актуалізується символ "rice" також в значенні родючості. Поля під вирощування рису – найкращі: "He owned a piece of land that for generations had made the House of Hwang great... and she said, "Let it be bought. After all, rice land is good." [12: 53].

Часто "рис" у романі вживається у образі рослини в процесі вирощування. В цьому образі зустрічаємо яскраве порівняння "green as jade", яке додає символу етно-культурного звучання: "In his fields the young rice sprouted as green as jade and more beautiful" [11: 146]. Під час посухи про рисові поля Ванг Люнг дбав як про власних дітей: "The young rice beds which Wang Lung sowed at first were squares of jade upon the brown earth. He carried water to them day after day after he had given up the wheat... O-lan said to him, "If the children must drink and the old man have his hot water the plants must go dry. " Wang Lung answered with anger that broke into the sob, "Well, and they must all starve if the plants starve." [12: 68]. "Jade" в даних образах є етно-культурним ситуативним символом, для китайців нефрит (жадеїт) символізує чистоту.

Функціонуючи в цілому творі, символ "rice" тісно переплітається зі смислами символу "earth" ("land", "field"), підсилюючи його.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож, символічне часто виражає складні культурно цінні поняття абстрактного характеру через образ простий, конкретний. У романі "The Good Earth" китайська етно-культурна символіка є важливим елементом структури твору, що передає специфіку світогляду автора у міжкультурному дискурсі. Культурна семантика роману Перл Бак сформована на основі взаємодії англійської мови та китайської культури. Тому, як бачимо, проблема культурно-мовної компетенції не постає так гостро як при перекладах китайських творів на англійську мову. Китайські культурні смисли розпізнаються носіями не-китайської мови через етно-специфічну символічну структуру творів автора-білінгва. Символічні елементи текстів, що мають транскультурний характер, є особливо перспективною темою дослідження в сучасному глобалізованому світі і потребують подальшого вивчення із залученням методів і підходів сучасних течій в лінгвістиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Conn P. Pearl S. Buck: A Cultural Biography / P. Conn. – Cambridge: Cambridge University Press, 1996. – 468 p.
2. Лотман Ю.М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история / Ю.М. Лотман. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 464 с.
3. Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов / А. Вежбицкая. // Семантические универсалии и описание языков / Пер. с англ. А. Д. Шмелева под ред. Т. В. Булыгиной. – М.: Языки русской культуры, 1999. – С.263-305
4. Еліаде М. Священне і мирське / М. Еліаде. // Еліаде М. Вибрані твори: Міф про вічне повернення; Образи і символи; Священне та мирське. – К.: Основи, 2001. – С. 260-261.
5. Rasmussen D. Symbol and Interpretation / D. Rasmussen. – The Hague: Marinus Nijhoff, 1974. – 101 с.
6. Колесов В. В. Концепт культуры: образ - понятие – символ / В. В. Колесов. – Вестник СПбГУ, 1992. – Сер.2. – Вып.3. – №16.
7. Eberhard W. A dictionary of Chinese symbols / W. Eberhard. – London: Routledge&Kegan Paul Ltd, 1986. – 332 с.
8. Morgan H. T. Chinese Symbols and superstitions / H. T. Morgan. – California: South Pasadena, 1942. – 192 с.
9. Добриніна М. В. Роль символа в освоении смысловой структуры художественного текста (электронный ресурс) : дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук / Добрынина М. В. – Тверь, 2005. – 151 с.
10. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / В. А. Кухаренко. – Вінниця: Вид. "Нова книга", 2004. – 261 с.
11. Степанова Л. А. Социальная символика России / Л. А. Степанова // Социологические исследования. – М., 1998. – № 7. – С. 90–100.
12. Buck P. S. The Good Earth / P.S. Buck, Conn P. – New York: Washington Square Press Pocket Books. – 1994. – 379 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Conn P. Pearl S. Buck: A Cultural Biography. – Cambridge: Cambridge University Press, 1996. – 468 p.

2. Lotman Yu. M. Vnutri myslyashchih mirov. Chelovek – tekst – semiosfera – istoriya [Inside Thinking Worlds] / Yu. M. Lotman. – М. : Yazyki russkoj kul'tury, 1996. – 464 s.
3. Wierzbicka A. Ponimaniye kul'tur cherez posredstvo klyuchevykh slov [Understanding Cultures through Key Words] / A. Wierzbicka // *Semanticheskiye universalii i opisaniye yazykov [Semantic Universals and Description of Languages]*. – М.: Yazyki russkoj kul'tury, 1999. – S. 263-305.
4. Eliade M. Svyashchenne i myrs'ke [Sacred and Profane] / M. Eliade // *Vybrani tvory [Selected Works]* – К. : Osnovy, 2001. – S. 260-261.
5. Rasmussen D. Symbol and Interpretation / Rasmussen D. – The Hague: Marinus Nijhoff, 1974. -101 s.
6. Kolesov V. V. Koncept kul'tury: obraz – ponyatiye – simvol [Concept of Culture: Image – Notion - Symbol] / Kolesov V.V. – Vestnik SPbGU, 1992. – Ser. 2 – Vyp. 3 - № 16.
7. Eberhard W. A dictionary of Chinese symbols / W. Eberhard. – London: Routledge&Kegan Paul Ltd, 1986. – 332 s.
8. Morgan H. T. Chinese Symbols and superstitions / H. T. Morgan. – California: South Pasadena, 1942. – 192 s.
9. Dobrynina M. V. Rol' simvola v osvoyenii smyslovoj struktury hudozhestvennogo teksta [Role of Symbol in Perception of the Sense-Structure of the Work of Fiction] : diss. na soisk. uchen. step. kand. filol. nauk [PHD thesis] / Dobrynina M. V. – Tver, 2005. – 151 s.
10. Kukhareno V. A. Interpretaciya tekstu [Interpretation of the Text] / V. A.Kukhareno. – Vinnycya: Vyd. "Nova Knyga", 2004. – 261 s.
11. Stepanova L. A. Social'naya symbolika Rossii [Social Symbols of Russia] / L. A. Stepanova. // *Sociologicheskiye issledovaniya [Sociological researches]*. – М. , 1998. – № 7. – S. 90–100.
12. Buck P. S. The Good Earth / P.S. Buck, Conn P. – New York, Washington: Washington Square Press Pocket Books. – 1994. – 379 s.

Матеріал надійшов до редакції 17.03. 2014 р.

Ивасюта О. Б. Китайская этно-культурная символика в романе "Добрая земля" Перл Бак.

В статье изучается система символов в романе американской писательницы Перл Бак "Добрая земля". В исследовании применен лингвокультурологичный подход. Сделана попытка исследовать влияние символов на транскультурное значение произведения. Проанализированы способы вербализации китайской символики и её специфики в англоязычном тексте. Символы исследовано с точки зрения различных типологий. Статистический анализ типов символов по семантическому признаку и интерпретационный анализ ключевых символов роману подтвердил их важную роль в культурно значимых текстах.

Ключевые слова: этно-культурная символика, китайский символ, смыслообразующая роль, транскультурный, архетипный.

Ivasyuta O.B. Chinese Ethnocultural Symbols In the Novel "The Good Earth" by Pearl Buck.

The purpose of this research is to study the system of symbols in the novel "The Good Earth" by an American Nobel-prize winning author Pearl Buck. Applying the cultural linguistic approach, this paper attempts to consider the role of symbolic elements in constructing transcultural character of the text. The analysis focuses on the ways of verbalizing symbols and rendering their Chinese ethnocultural essence in the English text. Symbols are studied in terms of various typologies. The attempt has been made to carry out the detailed analysis of the symbolic system. Thus, symbols are differentiated into: archetypal, cultural stereotype and author's individual symbols. According to their function in the text, cultural symbols are divided into three types: sense-forming, pervasive and limited situational. The distinction is also made with respect to the semantic content of the symbolized. Therefore, we differentiate symbols of nature, symbols of the human being and color symbols. The most significant sense-forming symbols in the novel are "earth", "house", "son". Pervasive symbols include "rice" and "ox", and cultural symbol "jade" is one of the limited situational elements. Symbols effectively communicate to the readers the cultural undermeaning of the novel. In order to demonstrate the significance of symbols for presenting culturally specific works of fiction the interpretational and statistical analyses have been employed.

Keywords: symbol, Chinese cultural symbol, sense-forming role, transcultural, archetypal, pervasive.